

ANA TEMA¹

1. No.lu Protokolün 2. Maddesi Eğitime erişimde ayrımcılık

(Son güncelleme: 08/01/2019)

Genel ilkeler

Bir Devlet 1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirirken farklı muamele yaptığıında Sözleşme'nin 14. Maddesi kapsamında bir sorun ortaya çıkabilir.

Farklı muamelelerin ayrımcı olmaması için meşru bir amaca hizmet etmesi gerekir ("*Belçika'da eğitimde farklı dillerin kullanımına ilişkin kanunların bazı yönlerine ilişkin*" dava ("*Belçika dil davası*") (esasa ilişkin), § 32) ve aynı zamanda hedeflenen amaçla orantılı olmalıdır (*Altınay /Türkiye*, § 60).

Mevcut içtihattan çıkarılabilecek ilkeler

Engelli kişiler

- Kaynaştırma modeli eğitim, eğitim hakkının kullanılmasında evrensellik ve ayırım gözetmeme temel esaslarını güvence altına almak için en uygun araç olarak tanınmıştır (*Çam /Türkiye*, § 64; *Sanlısoy /Türkiye* (k.k.), § 59).
- Ayrımcılık teşkil eden haksız olgusal eşitsizlikleri düzeltmeyi amaçlayan makul düzenlemeler (engelli kişilerin "tüm insan haklarını ve temel özgürlüklerini diğer bireylerle eşit şekilde kullanmaları veya bunlardan yararlanmalarını" sağlamak üzere bekleme hakkına sahip oldukları "belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük yüklemeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeler" (Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 2. Maddesi) (*Çam /Türkiye*, § 65; *Sanlısoy /Türkiye* (k.k.), § 60). Ulusal makamlar, ilke olarak, söz konusu durum ve ihtiyaçlar hakkında karar vermek için en iyi konumdadır (*Çam /Türkiye*, § 66; *Enver Şahin /Türkiye*, § 68).
- Engelli çocukların, mümkün olduğu ölçüde, kendileriyle aynı yaşlardaki çocuklarla birlikte yetiştirilmesi gerekliliği. Bu gerekliliğin tüm engelli çocuklara uygulanması gerekmektedir. İlgili makamlara, sahip oldukları kaynakları, genel olarak engelli çocukların çıkarları için mümkün olan en iyi şekilde nasıl kullanacaklarına dair geniş bir takdir yetkisi verilmiştir (*Çam /Türkiye*, § 66).
- Ulusal makamların, en savunmasız gruplara dair yaptıkları seçimlerin etkilerine bilhassa özen göstermeleri gereği (*Çam /Türkiye*, § 67; *Enver Şahin /Türkiye*, § 68).
- Ciddi bir zihinsel engeli olan bir çocuğun, yerinin garanti olduğu engelli çocuklar için özel bir okuldansa standart bir özel okula kabul edilmesi gerekli bulunmamıştır (*Graeme /Birleşik Krallık*, Komisyon kararı).
- Ciddi bir işitme sorunu olan bir çocuğun, halihazırda okumakta olduğu özel bir okuldansa standart bir okula kabul edilmesi (ki bu durum ya öğretmen kadrosuna ilişkin ek bir harcama gerektirecek ya da diğer öğrencilerin zararına olacaktır) gerekli bulunmamıştır (*Klerks /Hollanda*, Komisyon kararı).

¹ Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme'yi bağlamaz.

- Bir ilkokulda, musküler distrofi hastası bir çocuğun kullanması için asansör inşa edilmesi gerekli bulunmamıştır (*McIntyre /Birleşik Krallık*).
- Gerekli olanakları mevcut olmayan tek bir okulun engelli bir çocuğu kabul etmemesi nedeniyle ne Devlet'in 1. No'lu Protokol'ün 2. Maddesi kapsamındaki yükümlülükleri ihlal edilmiş ne de başvuranın eğitim hakkı engeli nedeniyle sistematik bir şekilde yok sayılmıştır (*Kalkanlı /Türkiye* (k.k.)).
- Otistik bir çocuğun eğitim hakkının sistematik bir şekilde yok sayıldığı bir durum mevcut değildir (*Sanlısoy /Türkiye* (k.k.)).
- Görme engelli bir kız çocuğunun sınavı kazanmasına rağmen Konservatuar'a kaydının yapılmasının reddedilmesi (*Çam /Türkiye*).
- Eğitimi devam ederken felç geçiren bir kişinin üniversite kampüsüne erişim sorunu (*Enver Şahin /Türkiye*).

Yabancı öğrenci statüsü ve uyruk

- İki öğrencinin uyrukları ve göçmen statüleri nedeniyle ortaokul eğitimi için ücret ödemesi gerekmesi (*Ponomaryovi /Bulgaristan*).

Etnik köken

- Roman çocukların eğitimleri için özel bir koruma gerekmektedir (*D.H. ve Diğerleri /Çek Cumhuriyeti* [BD], §§ 182 ve 205).
- Gerekli idari belgelerin bir kısmı eksik olsa bile Roman çocukların okula kaydedilmelerinin kolaylaştırılması (*Sampanis ve Diğerleri /Yunanistan*, § 86).
- Roman çocukların okula kaydedilmeleri için tatmin edici koşullar (*Oršuš ve Diğerleri /Hrvatistan* [BD]; *D.H. ve Diğerleri /Çek Cumhuriyeti* [BD]).
- Özel eğitime ihtiyaç duyan Roman çocukların bu ihtiyaçlarına bir çözüm bulacak özel okul sistemi (*D.H. ve Diğerleri /Çek Cumhuriyeti* [BD], § 198).
- Dile yeterince hâkim olmamaları nedeniyle Roman çocukların geçici olarak başka bir sınıfa yerleştirilmeleri (*Oršuš ve Diğerleri /Hrvatistan* [BD], § 157).
- Roman çocukların özel ihtiyaçlarını dikkate alan eğitim düzenlemelerine yönelik güvenceler (*D.H. ve Diğerleri /Çek Cumhuriyeti* [BD], § 207; *Sampanis ve Diğerleri /Yunanistan*, § 103).
- Eğitim düzenlemelerinin şeffaf olmasına ve sadece etnik kökene değil, açıkça tanımlanan kriterlere dayanmasına yönelik karar (*Sampanis ve Diğerleri /Yunanistan*, § 89; *Oršuš ve Diğerleri /Hrvatistan* [BD], § 182).
- Roman çocukların gerçek sorunlarını çözmeye ya da standart okullara entegrasyonlarına destek olmaya ve nüfusun çoğunluğunun içinde yaşamlarını idame ettirmelerini kolaylaştırmaya yönelik tedbirler (*D.H. ve Diğerleri /Çek Cumhuriyeti*, § 207).
- Devletlerin ayrımcılığa karşı pozitif etkili tedbirler alma yükümlülüğü (*Lavida ve Diğerleri /Yunanistan*, § 73).

Önemli örnekler

- *Ponomaryovi /Bulgaristan*, Mahkeme, eğitimin, başarılı bir kişisel gelişim için ve söz konusu kişilerin toplumsal ve mesleki entegrasyonundaki özel rolünü vurgulamıştır (§§ 56-57);
- *Çam /Türkiye* kararı Mahkeme'nin, incelemesi için önüne gelen meselelerle ilgili uluslararası hukuktaki gelişmelere verdiği önemi ve Sözleşme'nin güvence altına aldığı hakları bu gelişmeler ışığında değerlendirmeye yönelik isteğini yansıtmaktadır. Örneğin, Mahkeme, 14. Maddenin ihlal edildiği sonucuna ulaşırken, Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (Türkiye bu Sözleşme'yi onaylamıştır) hükümlerine ve özellikle de Sözleşme'nin

2. Maddesinin, “engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri” ifade eden “makul düzenlemeler” gerekliliğine dair hükümlerine dayanmıştır.

Genel ilkelerin özeti

- Genel ilkelerin bir özeti için bkz. [“Belçika’da eğitimde farklı dillerin kullanımına ilişkin kanunların bazı yönlerine ilişkin” dava](#) (“Belçika dil davası”) (esasa ilişkin)

Diğer referanslar

Basın bültenleri

- [Engelli bireyler ve AIHM](#)
- [Romanlar ve Gezginler](#)

ÖNEMLİ İÇTİHAT REFERANSLARI

Önemli dava(lar):

- *"Belçika'da eğitimde farklı dillerin kullanımına ilişkin kanunların bazı yönlerine ilişkin" dava* ("Belçika dil davası") (esas), 23 Temmuz 1968, Seri A no. 6 (1. No'lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir; Sözleşme'nin 8 ve 14. Maddeleri ve 1. No'lu Protokol'ün 2. Maddesi ihlal edilmemiştir);
- *Altınay /Türkiye*, no. 37222/04, 9 Temmuz 2013 (1. No'lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmemiştir; 1. No'lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir).

1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi kapsamındaki diğer davalar:

- *Graeme /Birleşik Krallık*, no. 13887/88, 5 Şubat 1990 tarihli Komisyon kararı (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi: Kabul edilemez);
- *Klerks /Hollanda*, no. 25212/94, 4 Temmuz 1995 tarihli Komisyon kararı, Kararlar ve Raporlar 82 (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi: Kabul edilemez);
- *McIntyre /Birleşik Krallık*, no. 29046/95, 21 Ekim 1998 tarihli Komisyon kararı (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde: Kabul edilemez);
- *D.H. ve Diğerleri /Çek Cumhuriyeti* [BD], no. 57325/00, AİHM 2007-IV (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir);
- *Sampanis ve Diğerleri /Yunanistan*, no. 32526/05, 5 Haziran 2008 (13. Madde ihlal edilmiştir; 1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir);
- *Kalkanlı /Türkiye* (k.k.), no. 2600/04, 13 Ocak 2009 (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi: Kabul edilemez);
- *Oršuš ve Diğerleri /Hırvatistan* [BD], no. 15766/03, AİHM 2010 (6 § 1. Madde ihlal edilmiştir; 1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir; 1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi kapsamında bir sorun yoktur);
- *Ponomaryovi /Bulgaristan*, no. 5335/05, AİHM 2011 (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir; 1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi kapsamında bir sorun yoktur);
- *Lavida ve Diğerleri /Yunanistan*, no. 7973/10, 30 Mayıs 2013 (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir; 13. Madde kapsamında bir sorun yoktur);
- *Çam /Türkiye*, no. 51500/08, 23 Şubat 2016 (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir);
- *Sanlısoy /Türkiye* (k.k.), no. 77023/12, 8 Kasım 2016 (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde: Kabul edilemez);
- *Enver Şahin /Türkiye*, no. 23065/12, 30 Ocak 2018 (1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesiyle bağlantılı olarak 14. Madde ihlal edilmiştir; 1. No.lu Protokol'ün 2. Maddesi ve 8. Madde ile bağlantılı olarak 14. Madde kapsamında bir sorun yoktur).